

LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

**LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS
STEBĖSENOS ATASKAITA UŽ 2016 M.**

TURINYS

1. ĮVADAS	3
2. BENDROJI DALIS	4
2.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“)	4-12
3. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ.....	13
3.1. NEDARBO LYGIS IR SOCIALINIAI VEIKSNIAI LAZDIJŲ RAJONE.....	13-15
3.2. TUBERKULIOZĖS PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE.....	15-16
3.3. LAZDIJŲ RAJONO GYVENTOJŲ MIRTINGUMAS NUO PIKTYBINIŲ NAVIKŲ.....	16-18
4. LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS MOKINIŲ GYVENSENOS TYRIMAS.....	18-20
5. IŠVADOS.....	20
6. REKOMENDACIJOS	21

1. ĮVADAS

Visuomenės sveikatos stebėsenos savivaldybėje tikslas – nuolat rinkti, tvarkyti, analizuoti ir interpretuoti visuomenės sveikatą atspindinčius rodiklius, kad remiantis išsamia informacija apie savivaldybės bendruomenės sveikatos būklę, sveikatos rizikos veiksnius, būtų galima planuoti ir įgyvendinti savivaldybės visuomenės sveikatos gerinimo priemones; taip pat vykdyti visuomenės sveikatos stebėsenos duomenų sklaidą bei tinkamai informuoti savivaldybės politikus, siekiant efektyvaus valstybinių (valstybės perduotų savivaldybėms) bei savarankiškų visuomenės sveikatos priežiūros funkcijų įgyvendinimo savivaldybės teritorijoje.

Visuomenės sveikatos stebėseną savivaldybėse vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymo Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Pateikiami rodikliai pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. V-1387 patvirtintą savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių sąrašą (toliau – Savivaldybių rodiklių sąrašas), kurie atspindi kaip įgyvendinami Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. XII-964 patvirtintos Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų programos (toliau – Lietuvos sveikatos programa) tikslai. Savivaldybių rodiklių sąrašą sudaro 51 unifikuotas rodiklis, geriausiai apibūdinantis Lietuvos sveikatos programos siekinius ir 20 vaikų gyvenimo stebėsenos rodiklių. Nuo 2016 m. vaikų gyvenimo tyrimas bus atliekamas ne rečiau nei kas 4 metus 5-ų, 7-ų ir 9-ų (pirmų gimnazijos) klasių mokiniams. Šis tyrimas atskleidžia esamą mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo situaciją savivaldybėje, pateikia įrodymus kryptingam sveikatą stiprinančios veiklos planavimui, o ateityje atlikus pakartotinius tyrimus bus galima stebėti rodiklių pokyčius.

Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje už 2016 m. pateikiami ir aprašomi 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybėje visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai. Stebėsenai ir ataskaitos rengimui reikalingi rodikliai buvo renkami iš Higienos instituto Sveikatos rodiklių sistemos ir leidinių: „Visuomenės sveikatos būklė savivaldybėse 2016 m.“ bei „Mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo tyrimas“.

2. BENDROJI DALIS

2.1. PAGRINDINIŲ STEBĖSENOS RODIKLIŲ SAVIVALDYBĖJE ANALIZĖ IR INTERPRETAVIMAS („ŠVIESOFORAS“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas palyginant praėjusių metų Lazdijų rajono savivaldybės rodiklius su Lietuvos Respublikos rodiklių vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į 5 grupes (po 12 savivaldybių kiekvienoje grupėje): - 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su geriausiais rodikliais grupei ir žymimos žalia spalva; - 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos raudona spalva; - likusių 36 savivaldybių rodiklio reikšmės žymimos geltona spalva. Šių savivaldybių rodikliai interpretuojami kaip atitinkantys Lietuvos vidurkį. Pagrindinių stebėsenos rodiklių savivaldybėje analizės ir interpretavimo tikslas - įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, įvertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste, ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus. Lazdijų rajono gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje „Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis“. Lazdijų rajono savivaldybės vaikų gyvenimo tyrimo rodikliai pateikiami 2 lentelėje. Remiantis stebėsenos profilio rodikliais ir jų interpretavimo rezultatais („šviesoforas“ ir santykis) pasirinktos 3 pagrindinio rodiklių sąrašo reikšmės, kurių rodiklis ar pokyčio kryptis yra prasčiausi, lyginant su kitomis savivaldybės profilio reikšmėmis (raudonos spalvos pagrindinių rodiklių sąrašo reikšmės). Sudarytas Lazdijų rajono probleminių visuomenės sveikatos sričių (temų) sąrašas. Šiose probleminėse srityse buvo atlikta atrinktų rodiklių detali analizė ir vertinimas bei parengtos rekomendacijos.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami Lietuvos sveikatos programos tikslai, antrame – uždaviniai ir trečiame - pagrindinio sąrašo rodikliai suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius. Ketvirtame stulpelyje pateikiama savivaldybės rodiklio reikšmė, penktame stulpelyje – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, šeštame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, septintame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių ir aštuntame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės rodiklio vietos tarpe visų savivaldybių pavaizdavimas pagal „šviesoforo“ principą).

1. lentelė. Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis

LSP tikslas	Uždaviniai	Rodiklis	Savivaldybės reikšmė	Lietuvos rodiklis	Mažiausia rodiklio reikšmė	Didžiausia rodiklio reikšmė	Santykis savivaldybės/ Lietuva
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai		Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	70,4	74,9	70,0	77,2	0,94
		Išvengiamas mirtingumas	31,5	33,7	24,8	42,8	0,93
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį	1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą	Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyventojų	34,8	28,7	11,5	72,6	1,21
		Standartizuotas mirtingumo dėl savižudybių rodiklis (X60-X84) 100 000 gyventojų	29,3	28,2	11,9	75,0	1,04
		Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1000 gyventojų	67,3	66,2	33,5	134,2	1,02
		Socialinės rizikos šeimų skaičius 1000 gyventojų	4,7	3,4	1,2	7,9	1,38
		Ilgalaikio nedarbo lygis	8,1	2,2	0,6	8,1	3,68
		Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyventojų	-22,9	-14,2	-24,5	-4,2	1,61
	1.2. Sumažinti socialinę ekonominę	Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01–Y98) 100 000 gyventojų	154,0	106,8	70,5	186,9	1,44

	gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu	Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01–Y98) 100 000 gyventojų	135,1	105,5	68,8	189,6	1,28
		Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyventojų	363,4	188,6	87,2	426,3	1,93
		Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyventojų	81,4	30,6	10,4	81,4	2,66
		Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyventojų	74,5	40,1	17,8	114,5	1,86
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką	2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą	Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10000 darbingo amžiaus gyv.	0,0	0,9	0,0	2,6	0,0
		Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyventojų	149,3	146,9	85,2	222,8	1,02
		Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyventojų	47,6	65,8	46,3	108,4	0,72
		Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyventojų	71,5	77,6	10,0	126,2	0,92
	2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį	Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyventojų	24,8	6,6	0,0	24,8	3,75
		Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyventojų	26,7	6,5	0,0	26,7	4,1
		Mirtingumas dėl nukritimo (W00-W19) 100 000 gyventojų	34,8	14,0	0,0	39,8	2,49
		Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	25,6	13,9	0,0	33,9	1,8
	2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių	Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100000 gyv.	5,0	8,6	0,0	29,6	0,58
		Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyventojų	5,0	8,5	0,0	28,6	0,59
		Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyventojų	0,0	3,4	0,0	11,8	0,0
		Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyventojų	84,5	65,4	19,3	133,5	1,29
	2.4. Mažinti oro, vandens ir	Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui	96,0	1010,0	65	33395	0,1

	dirvožemio užterštumą, triukšmą	Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	29,8	Nėra duomenų	Nėra duomenų	Nėra duomenų	
		Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	23,6	Nėra duomenų	Nėra duomenų	Nėra duomenų	
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą	3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą	Mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su narkotikų vartojimu 100 000 gyventojų	0,0	4,5	0,0	11,2	0,0
		Standartizuotas mirtingumo dėl prižasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	0,0	4,6	0,0	10,5	0,0
		Mirtingumas dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyventojų	9,9	23,4	7,5	64,3	0,42
		Standartizuotas mirtingumo dėl prižasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyventojų	10,7	22,9	7,8	64,7	0,43
		Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai)	39,7	54,2	0,0	247,3	0,73
		Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstitis mažmenine prekyba tabako gaminiais	156,0	172,4	115,7	274,8	0,91
		Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstitis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	140,8	150,2	78,7	285,0	0,94
		3.2. Skatinti sveikos mitybos įpročius	Kūdikių, išimtinai žindytų iki 6 mėn. amžiaus, dalis (proc.)	28,7	35,4	13,6	73,5
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius	4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais	Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1000 gyventojų	57,6	33,8	21,3	57,6	1,71
		Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1000 gyventojų	8,6	6,6	3,9	10,1	1,31
		Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,6	2,1	1,3	4,3	1,25

4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą	Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyventojų	7,5	7,3	2,3	11,8	1,02	
	Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	8,6	8,5	6,3	11,1	1,01	
	Savivaldybei pavaldžių stacionarines asmens sveikatos priežiūras paslaugas teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų pacientų pasitenkinimo lygis	Nėra duomenų	18,8	16,3	19,8		
	Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze 10 000 gyv.	14,9	4,1	0,0	19,7	3,62	
	Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyventojų	0,0	2,9	0,0	6,4	0,0	
	4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą	Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1000 gyvų gimusių kūdikių	6,3	4,5	0,0	19,5	1,38
		2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys	94,4	93,7	88,7	99,5	1,01
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys		93,23	94,1	88,7	100,0	0,99	
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje		45,2	17,0	5,7	54,0	2,65	
Mokinių dantų ėduonies intensyvumo indeksas		4,2	4,2	2,5	5,8	0,99	
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 100 000 gyventojų		8,1	6,2	0,0	25,1	1,30	
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę	Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyventojų	1197,2	805,5	571,9	1248,5	1,49	
	Standartizuotas mirtingumo nuo kraujotakos sistemos ligų rodiklis (I00-I99) 100 000 gyventojų	872,4	804,4	651,6	1112,4	1,08	
	Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C97) 100 000 gyventojų	432,2	285,8	200,1	432,2	1,51	
	Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000 gyventojų	359,1	282,0	232,1	359,1	1,27	
	Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyventojų	357,7	195,2	107,4	618,8	1,83	

	Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyventojų	248,3	194,4	113,0	518,7	1,28
	Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	62,6	45,6	24,2	71,1	1,37
	Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	34,6	46,5	17,3	64,8	0,74
	Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	56,9	52,5	34,8	67,9	1,08
	Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	43,4	49,9	18,6	65,6	0,87
	Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	35,5	39,0	14,7	54,3	0,91

2 lentelė. Vaikų gyvenimo stebėsenos rodikliai

Vaikų gyvenimo stebėsenos rodikliai	Savivaldybės reikšmė	Lietuvos rodiklis
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie kasdien, ne pamokų metu, sportuoja apie 60 min. ir ilgiau, dalis	10,0	9,7
Mokyklinio amžiaus vaikų, kasdien valgančių pusryčius, dalis	51,8	51,7
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo vaisius, dalis	33,6	38,6
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie bent kartą per dieną valgo daržoves, dalis	36,3	36,5
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes, dalis	18,6	20,1
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes, dalis	10,4	12,8
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis	33,5	29,3
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo alkoholinius gėrimus, dalis	17,5	15,3
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo marihuaną ar hašišą (kanapes / „žolę“), dalis	2,1	3,1
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo marihuaną ar hašišą (kanapes / „žolę“), dalis	0,8	1,9
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutinius 12 mėnesių bent kartą vartojo narkotikus, išskyrus marihuaną ar hašišą (kanapes / „žolę“), dalis	1,7	1,3
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie per paskutines 30 dienų bent kartą vartojo narkotikus, išskyrus marihuaną ar hašišą (kanapes / „žolę“), dalis	0,8	1,1
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną žiūri televizorių, žaidžia kompiuteriu, dalis	19,1	19,4
Mokyklinio amžiaus vaikų, iš kurių tyčiojosi per paskutinius du mėnesius, dalis	52,1	45
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie patys tyčiojosi iš kitų vaikų per paskutinius du mėnesius, dalis	49,8	41,6
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie valosi dantis šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną, dalis	50,6	55,6
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada tamsiuoju paros metu būdami lauke nešioja atšvaitus, dalis	33,8	27,5
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie visada segi saugos diržą važiuodami automobilyje, dalis	73,4	74,9
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie jaučiasi labai laimingi arba pakankamai laimingi galvodami apie savo dabartinį gyvenimą, dalis	88,1	86,2
Mokyklinio amžiaus vaikų, kurie savo sveikatą vertina puikiai arba gerai, dalis	86,0	85,1

Iš 1 lentelėje pateiktų PRS rodiklių reikšmių palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkiu matyti, kad Lazdijų rajono savivaldybėje šie rodikliai yra geresni už Lietuvos vidurkį ir patenka į žalią zoną:

- **asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, rodiklis;**
- **darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, rodiklis;**
- **pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių;**
- **į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui;**
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu;**
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu;**
- **nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai);**
- **sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis;**
- **tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje;**
- **tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje.**

Viešai tiekiamą geriamą vandenį naudoja 29,8 proc. Lazdijų rajono savivaldybės gyventojų, nuotekų tvarkymo paslaugomis naudojosi 23,6 proc. gyventojų.

Dauguma Lazdijų rajono savivaldybės rodiklių rodo prastą situaciją, priskiriamos savivaldybių su prasčiausiais rodikliais grupei ir žymimos raudona spalva:

- **vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė** - rodiklis patenka į raudoną zoną, būdamas 0,94 karto mažesnis už Lietuvos vidurkį;
- **ilgalaikio nedarbo lygis** – reikšmė 3,68 karto didesnė už šalies vidurkį;
- **gyventojų skaičiaus pokytis** – reikšmė 1,61 karto didesnė už Lietuvos vidurkį;
- **mirtinguma dėl išorinių priežasčių** - rodiklis 1,44 karto didesnis už Lietuvos vidurkį;
- **mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose** – rodiklis 1,93 karto didesnis už šalies vidurkį;
- **socialinės pašalpos gavėjų skaičius** – reikšmė 2,66 kartais didesnė už Lietuvos rodiklį;
- **sergamumas tuberkulioze** - reikšmė 1,86 karto didesnė už Lietuvos rodiklį;
- **mirtingumo/standartizuoto mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodikliai** - reikšmės 3,75 karto ir 4,1 karto didesnės už Lietuvos rodiklį;

- **mirtingumo/standartizuoto mirtingumo dėl nukritimo rodikliai** - reikšmės 2,49 karto ir 1,8 karto didesnės už Lietuvos rodiklį;
- **išvengiamų hospitalizacijų ir išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų** – reikšmės atitinkamai 1,71 ir 1,31 karto viršija šalies rodiklį;
- **sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze** - rodiklis 3,62 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį;
- **2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys** - rodiklis 0,99 karto mažesnis už Lietuvos vidurkį;
- **mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų** - rodiklis 1,49 karto didesnis už Lietuvos vidurkį;
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų** - rodikliai 1,51 ir 1,27 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų** - rodikliai 1,83 ir 1,28 karto didesni už Lietuvos vidurkį;
- **sergamumas II tipo cukriniu diabetu** - rodiklis 1,37 karto didesnis už Lietuvos vidurkį.

Kiti rodikliai patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią kvintilių grupę (geltonoji zona). Detaliai analizei, kaip prioritetinės sveikatos problemos, pasirinkti šie rodikliai:

Nedarbo lygis ir socialiniai veiksniai Lazdijų rajone (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklius: ilgalaikio nedarbo lygį, mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičių ir socialinės pašalpos gavėjų skaičių).

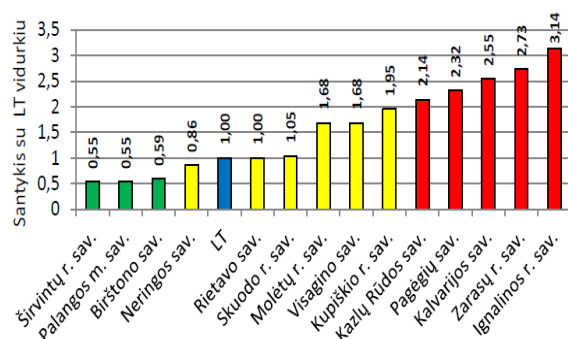
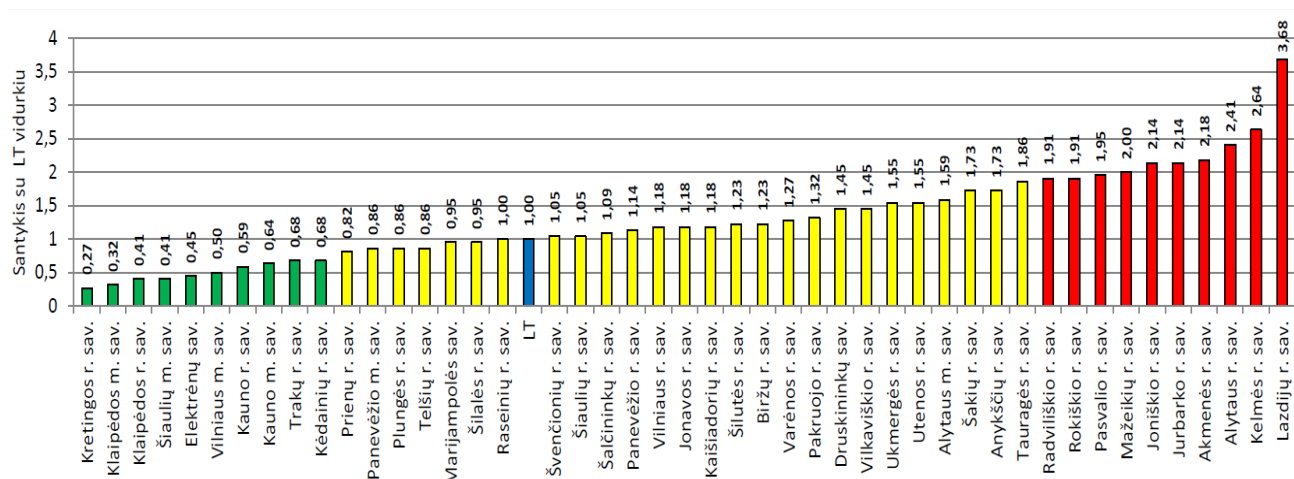
Tuberkuliozės paplitimas Lazdijų rajone (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklius – sergamumą tuberkulioze bei sergamumą vaistams atsparia tuberkulioze).

Lazdijų rajono gyventojų mirtingumas nuo piktybinių navikų (detali analizė apims raudonosios zonos rodiklius: mirtingumas/standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų).

3. SAVIVALDYBĖS PRIORITETINIŲ PROBLEMŲ ANALIZĖ

3.1 NEDARBO LYGIS IR SOCIALINIAI VEIKSNIAI LAZDIJŲ RAJONE

Ilgalaikis nedarbas – vienas iš socialinių – ekonominių poveikio sveikatai veiksnių, kuris turi nemažą įtaką fizinei ir psichinei sveikatai. Rodiklį galima priskirti rizikos sveikatai rodiklių grupei. Lazdijų rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis ir 2015 m., ir 2016 m. yra didžiausias šalyje. 2016 m. Lazdijų rajone buvo registruoti 999 ilgalaikiai bedarbiai (rodiklis – 8,1/100 gyv., Lietuvoje – 2,2/100 gyv.) (1 pav.).

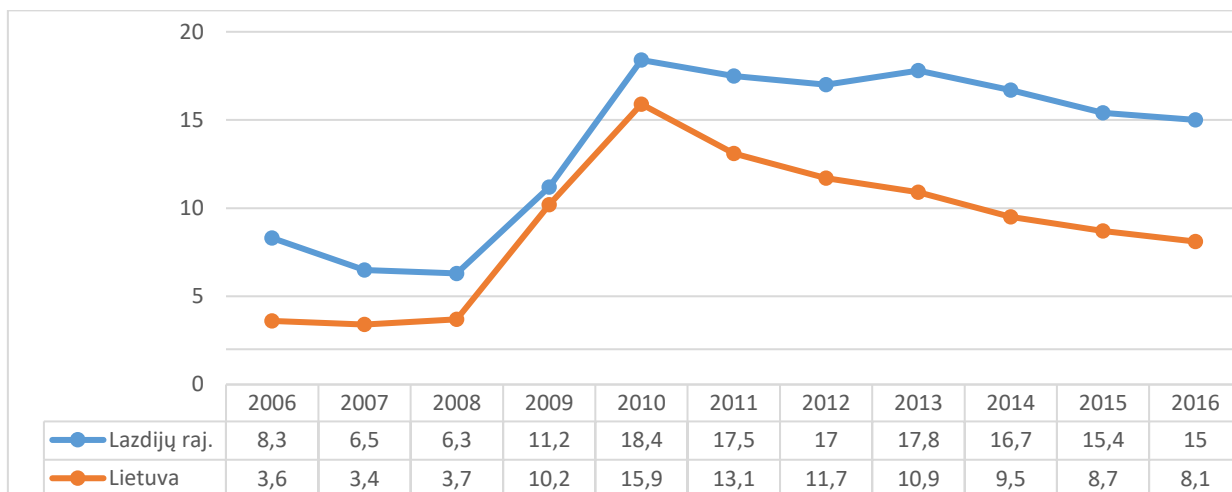

Mažiausi rodikliai		Didžiausi rodikliai	
Savivaldybė	Rodiklis (proc.)	Savivaldybė	Rodiklis (proc.)
Kretingos r. sav.	0,6	Lazdijų r. sav.	8,1
Klaipėdos m. sav.	0,7	Kelmės r. sav.	5,8
Klaipėdos r. sav.	0,9	Alytaus r. sav.	5,3
Šiaulių m. sav.	0,9	Akmenės r. sav.	4,8
Elektrėnų sav.	1	Jurbarko r. sav.	4,7
Lietuvos vidurkis 2,2/100 gyv.			

1 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.) (santykis su LT vidurkiu)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

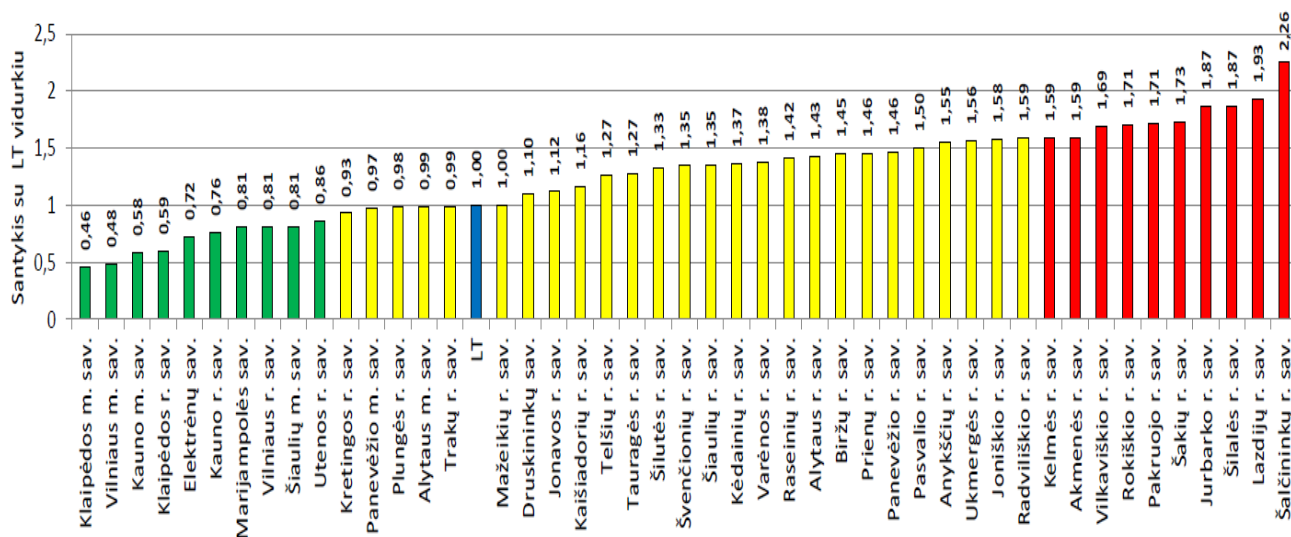
Analizuojant 2006-2016 m. darbingo amžiaus (15-64) gyventojų registruoto nedarbo lygį, galima teigti, kad Lazdijų rajono savivaldybėje per 2006-2016 m. laikotarpį nedarbo lygis augo greičiau nei Lietuvoje. Nuo 2006 m. Lazdijų rajono rodiklis padidėjo beveik 2 kartus. Lyginant su 2015 m., rodiklis kito nežymiai (2 pav.).

**2 pav. Registruoto nedarbo lygis, darbingo amžiaus (15-64) gyventojų (proc.)
(darbo biržos duomenys)**

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

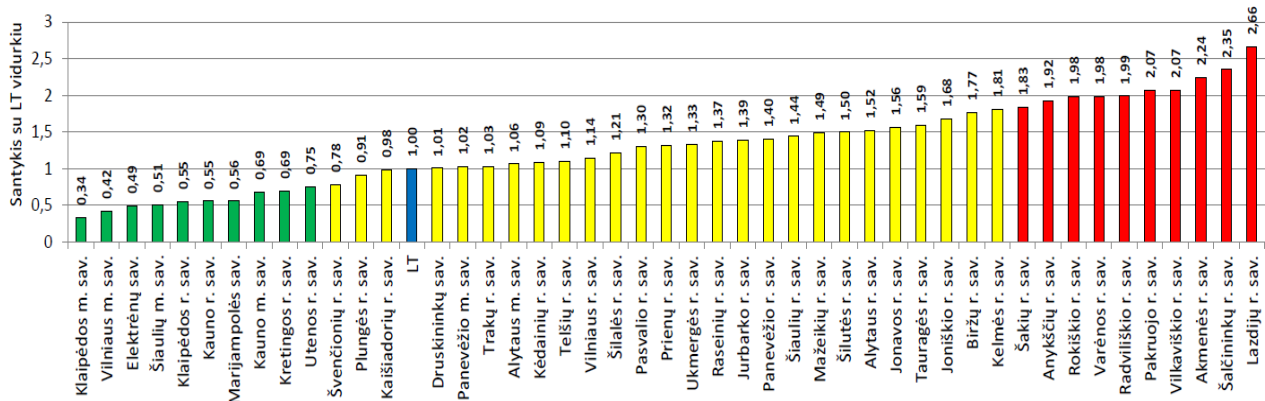
Lietuvoje vaikai iš šeimų su mažomis pajamomis priskiriami rizikos sveikatai grupei ir, įstatymo numatyta tvarka, tokie mokiniai mokykloje turi teisę gauti nemokamą maitinimą. Lazdijų rajono savivaldybėje aukštas ilgalaikio nedarbo lygis glaudžiai susijęs su mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, rodikliu. 2016 m. Lazdijų rajone buvo 837 vaikai, gaunantys nemokamą maitinimą (rodiklis - 363,0/1000 vaikų, Lietuvoje – 188,6/1000 vaikų). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį (3 pav.). Tokiam rodiklio pasiskirstymui įtakos turi blogesnė savivaldybės socialinė padėtis (ilgalaikis nedarbas, mažesnės pajamos šeimoje).

3 pav. Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Lazdijų rajono savivaldybėje 2016 m. socialinę pašalpą gavo 1638 asmenys. Lazdijų rajono savivaldybė „pirmauja“ ir šiuo rodikliu. Lietuvoje, iš 1000 gyventojų, 30 asmenų gauna socialinę pašalpą, Lazdijų savivaldybėje – 81,4 (Lietuvos rodiklį viršija beveik 3 kartus) (4 pav.).

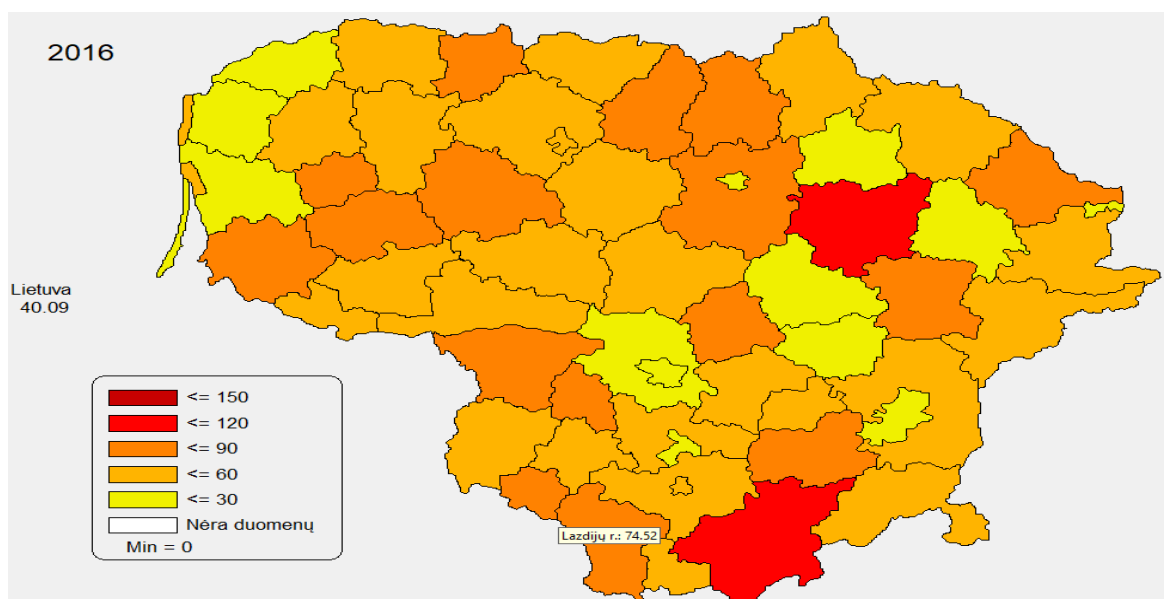
4 pav. Socialinė pašalpos gavėjų skaičius 1000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3.2 TUBERKULIOZĖS PAPLITIMAS LAZDIJŲ RAJONE

Sergamumas tuberkulioze yra aktuali problema visoje Lietuvoje. Visose savivaldybėse (išskyrus Birštono ir Neringos sav.) 2016 m. buvo registruojami nauji šios ligos atvejai. Tuberkuliozės sergamumui ypatingą reikšmę turi ekonominis ir socialinis gyventojų pragyvenimo lygis. Dauguma sergančių tuberkulioze sudaro nedirbantys asmenys, piktnaudžiaujantys alkoholiu, neturintys pastovios gyvenamosios vietos.

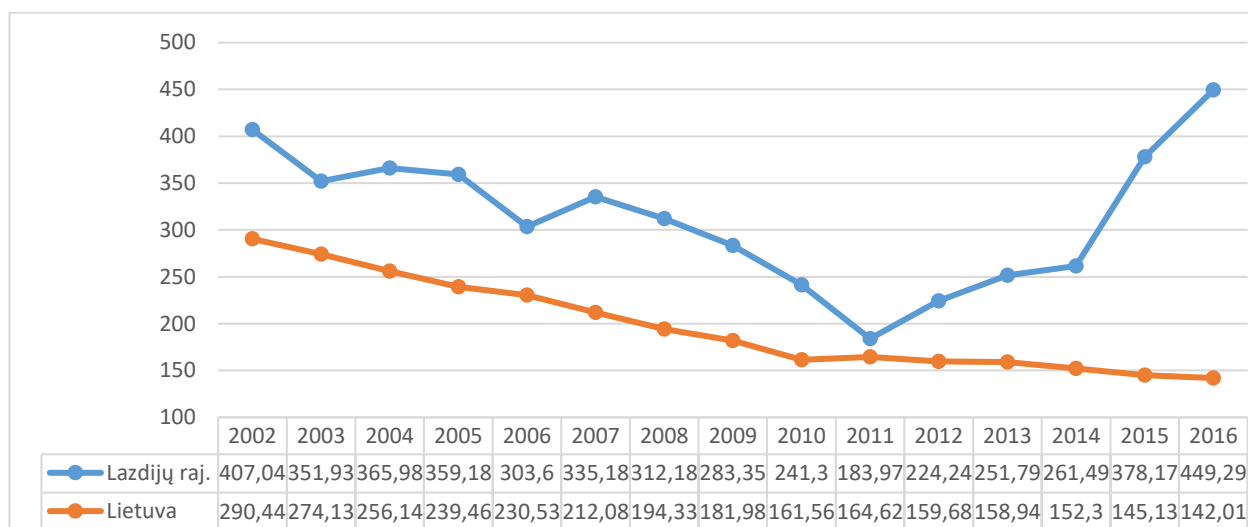
Lazdijų rajono savivaldybėje 2016 m. užregistruota 15 naujų tuberkuliozės atvejų (2015 m. – 19 naujų atvejų), visi plaučių tuberkuliozės atvejai (rodiklis – 74,5/100 000 gyv., Lietuvoje – 40,1/100 000 gyv.). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį (5 pav.). Lyginant su 2015 m. laikotarpiu, 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybėje sergamumo tuberkulioze rodiklis 100 000-čių gyventojų sumažėjo beveik 20 proc.

5 pav. Sergamumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.

Šaltinis: Tuberkuliozės registras

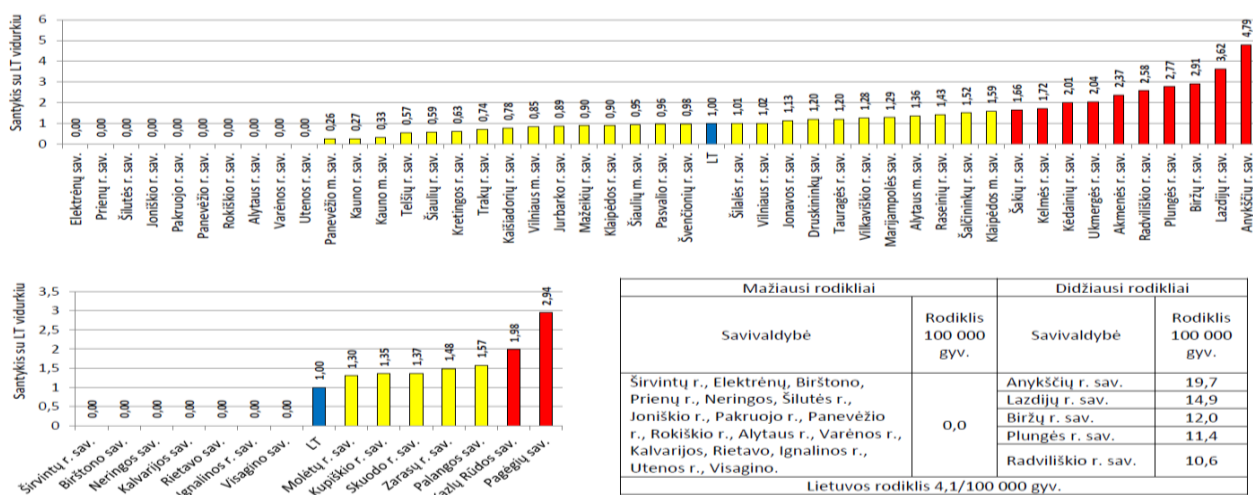
Analizuojant tuberkuliozės ligotumo rodiklius, stebima, kad Lazdijų rajone jis nuo 2011 m. sparčiai didėja – 2016 m. sergančių tuberkulioze žmonių buvo 2 kartus daugiau nei 2011 m. Šis rodiklis 2016 m. buvo 3 kartus didesnis už respublikos rodiklį (žr. 6 pav.).

6 pav. Ligtumas tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2016 m. Lietuvoje užregistruoti 118 daugeliui vaistų atsparios tuberkuliozės atvejai (4,1/100 000 gyv.), Lazdijų rajono savivaldybėje – iš visų 15 naujai registruotų, sergančių tuberkulioze asmenų, nustatyti 3 atsparios tuberkuliozės atvejai (14,9/100 000 gyv.). Lazdijų rajono savivaldybėje šis rodiklis buvo beveik 4 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį (7 pav.).

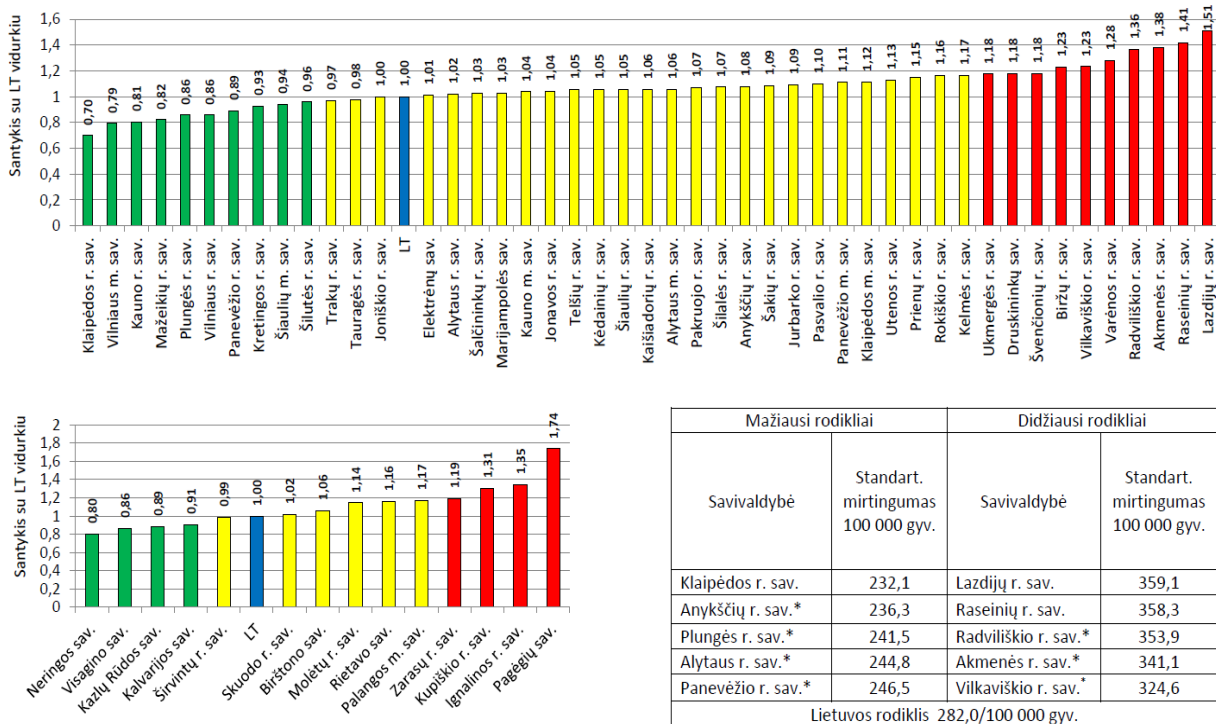
7 pav. Sergamumas daugeliui vaistų atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv. (santykis su LT vidurkiu)

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

3.2 LAZDIJŲ RAJONO GYVENTOJŲ MIRTINGUMAS NUO PIKTYBINIŲ NAVIKŲ

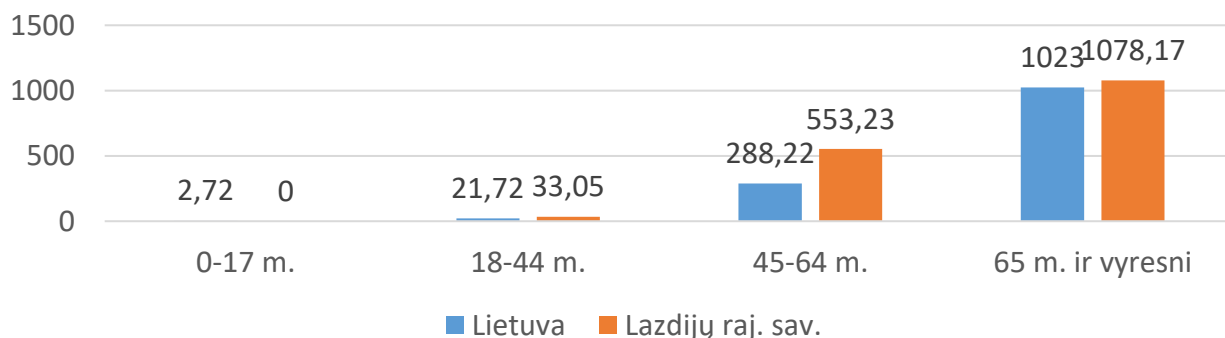
Lietuvoje 2016 m. nuo piktybinių navikų mirė 8 197 gyventojai (standartizuotas mirtingumo rodiklis – 285,8/100 000 gyv.), Lazdijų rajono savivaldybėje nuo piktybinių navikų

mirė 50 vyrų ir 37 moterys, iš viso 87 rajono gyventojai (standartizuotas mirtingumo rodiklis – 359,1/100 000 gyv.). Lazdijų rajone piktybiniai navikai yra viena iš svarbiausių mirties priežasčių; mirtingumo nuo piktybinių navikų rodikliai 1,5 karto didesni už respublikos rodiklį (8 pav.). Viena iš didelio mirtingumo priežasčių galėjo būti ta, kad savivaldybėje beveik ketvirtadalis gyventojų yra pensinio amžiaus.

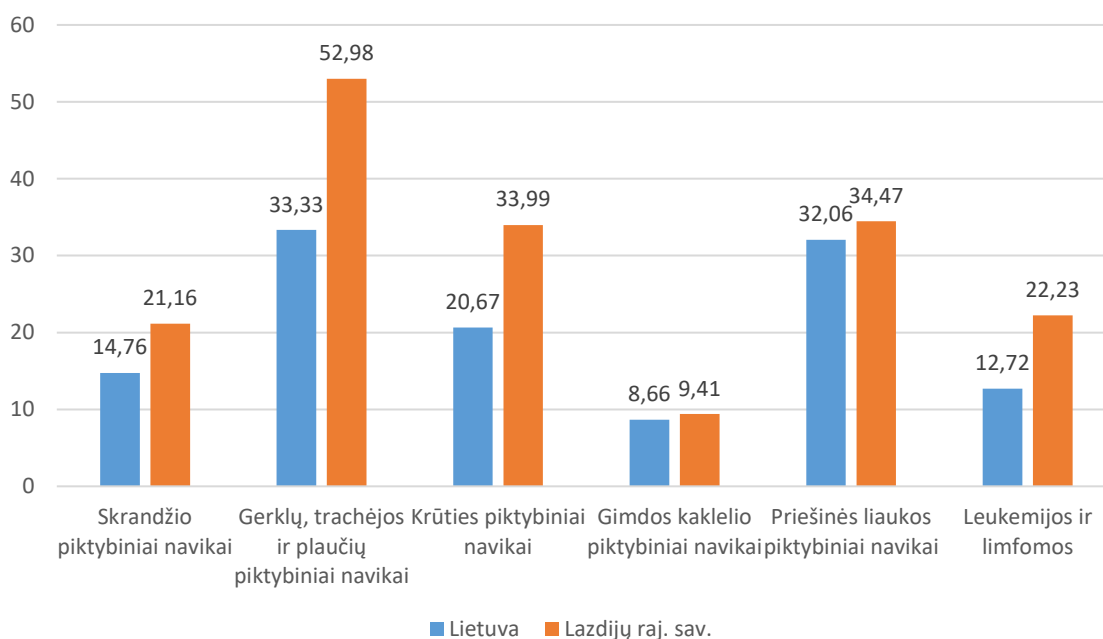
8 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C96) 100 000 gyv. 2016 m. (santykis su LT vidurkiu)
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Analizuojant mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklius pagal amžių, nustatyta, kad Lazdijų rajone didžiausias mirtingumo rodiklis buvo 65 m. ir vyresnių gyventojų tarpe. Šis rodiklis 5,4 proc. didesnis už respublikos rodiklį. Lazdijų rajone 45-64 m. amžiaus gyventojų mirtingumo rodiklis 2016 m. buvo 553,23/100 000 gyv.; rodiklis beveik 2 kartus lenkia Lietuvos rodiklį (9 pav.).

9 pav. Mirtingumas nuo piktybinių navikų pagal amžiaus grupes 100 000 gyv. 2016 m.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Pagal lokalizaciją, daugiausiai gyventojai miršta nuo gerklų, trachėjos, bronchų ir plaučių piktybinių navikų - Lazdijų rajone 2016 m. rodiklis buvo 52,98/100 000 gyv., Lietuvoje – 33,33/100 000 gyv. Šis rodiklis 59,0 proc. lenkia respublikos rodiklį. Antroje vietoje vyrauja priešinės liaukos, trečioje – krūties piktybiniai navikai (10 pav.).

10 pav. Standartizuotas mirtingumas nuo piktybinių navikų 100 000 gyv. 2016 m.
Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

4. LAZDIJŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS MOKINIŲ GYVENSENOS TYRIMAS

2016 m. gegužės mėn. buvo atliktas mokyklinio amžiaus 5, 7 ir 9 (pirmų gimnazijos) klasių mokinių gyvenamosios tyrimas. Šis tyrimas atskleidžia esamą mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamosios situaciją savivaldybėje, pateikia įrodymus kryptingam sveikatą stiprinančios veiklos planavimui, o ateityje atlikus pakartotinius tyrimus bus galima stebėti rodiklių pokyčius. Šis tyrimas yra tęstinis, parengtas pagal Higienos instituto metodiką, suderintą su LR sveikatos apsaugos ministerija ir ateityje bus vykdomas kas 4 metai. 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybės mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamosios tyrimo duomenų bazę sudarė 479 respondentų užpildytos anketos. Tyrimo klausimynas buvo sudarytas iš dviejų dalių: klausimų apie gyvenamąją, asmens higieną, savo sveikatos vertinimą ir bendrųjų klausimų, kuriais gaunama informacija apie pagrindinius demografinius veiksnius.

Sveikatos vertinimas ir laimingumas

Subjektyvus sveikatos vertinimas laikomas svarbiu gyventojų sveikatos rodikliu ir siūlomas naudoti daugelyje tyrimų. Pasirinkta tyrimo metodika, paremta standartizuota apklausa,

leido surinkti duomenis, kaip moksleiviai patys vertina savo sveikatą. Lazdijų rajono savivaldybėje 86 proc. mokinių savo sveikatą vertino puikiai arba gerai (Lietuvoje – 85,1 proc.).

Laimingumo vertinimas yra neatsiejamas nuo asmens psichikos sveikatos ir dažniausiai siejamas su savęs vertinimu, socialiniu gyvenimu, su tam tikrų gyvenimo įvykių priėmimu bei jų išgyvenimu. Tyrimo duomenimis, 88,1 proc. Lazdijų rajono mokinių jautėsi labai laimingi arba pakankamai laimingi galvodami apie savo dabartinį gyvenimą (Lietuvoje – 86,2 proc.).

Fizinis aktyvumas ir pasyvus laisvalaikis

Fizinis aktyvumas labai svarbus sveikatai palankios gyvensenos komponentas, tačiau šiuolaikinės visuomenės, ypač vaikų ir paauglių, fizinis aktyvumas yra nepakankamas.

Apklauso duomenimis nustatyta, kad tik 10 proc. Lazdijų rajono mokinių yra pakankamai aktyvūs ir 19,1 proc. – vidutiniškai 4 ir daugiau valandų per dieną žiūri televizorių, žaidžia kompiuteriu. Šie rodikliai mažai skyrėsi nuo Lietuvos rodiklių.

Mitybos įpročiai

Apklauso duomenimis nustatyta, kad 51,8 proc. mokinių kas rytą pusryčiauja namuose prieš išeidami į mokyklą, daugiausia iš visų amžiaus grupių kasdien pusryčiaujančių buvo penktokų. Tyrimo metu domėjomės, kaip dažnai mokiniai valgo vaisius ir daržoves. Analizuojant atsakymus nustatyta, kad mažiau negu pusė mokyklinio amžiaus vaikų bent kartą per dieną valgo vaisių ir daržovių – atitinkamai 33,6 proc. ir 36,3 proc. (Lietuvoje – 38,6 proc. ir 36,5 proc.).

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip mokiniai rūpinasi savo dantimis. Nustatyta, kad 50,6 proc. respondentų dantis valosi šepetėliu ir pasta dažniau nei kartą per dieną. Ir tai dažniau daro 9 klasės mokiniai – 59,8 proc.

Rizikingas elgesys

Penktadalis vaikų Lietuvoje per pastaruosius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes. Panaši situacija yra ir Lazdijų rajone - per pastaruosius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes 18,6 proc. vaikų. Narkotinių ir kitų psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas tarp paauglių tampa vis didesne socialine problema. Alkoholį per pastaruosius metus bent kartą vartojo 33,5 proc. vaikų., 2,1 proc. mokyklinio amžiaus vaikų atitinkamai nurodė per paskutinius 12 mėnesių vartoję marihuanos ir hašišo. Svaigalų jau yra išbandę ir penktokai, ir devintokai.

Atšvaitų tamsiu paros metu, saugos diržų automobilyje naudojimas

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti vaikų eismo saugumo ypatumus Lazdijų rajone. Apklausa parodė, kad šviesos atšvaitą tamsiuoju paros metu visada nešioja 33,8 proc. mokinių, 73,4 proc. mokinių automobilyje visada užsisega saugos diržą, atsižvelgiant į klasę atšvaitą dažniausiai nešiojasi 5 klasės mokiniai ir segasi saugos diržus.

Patyčios

Vaikai, iš kurių tyčiojasi jų bendraamžiai, patiria stiprią psichikos traumą, dažniau jaučiasi vieniši ir atstumti, mažiau laimingi, jų savivertė žemesnė. Apklaustos duomenimis, Lazdijų rajono mokyklose patyčias patyrė pusė apklaustųjų mokinių – 52,1 proc. (Lietuvoje – 45,0 proc.). Pastebėta, kad nuo patyčių dažniau kenčia 5 klasės mokiniai. Mokiniai, kurie patys tyčiojosi iš kitų vaikų per paskutinius du mėnesius Lazdijų rajone buvo – 49,8 proc., šalies – 41,6 proc. Pastebėta, kad dažniau tyčiojasi 7 klasių mokiniai.

5. IŠVADOS

1. Lazdijų rajono savivaldybėje ilgalaikis nedarbo lygis ir 2015 m., ir 2016 m. yra didžiausias šalyje. 2016 m. Lazdijų rajone buvo registruoti 999 ilgalaikiai bedarbiai (rodiklis – 8,1,0/100 gyv., Lietuvoje – 2,2/100 gyv.). Lazdijų rajono savivaldybėje per 2006-2016 m. laikotarpį nedarbo lygis augo greičiau nei Lietuvoje. Nuo 2006 m. Lazdijų rajono rodiklis padidėjo beveik 2 kartus. Lyginant su 2015 m., rodiklis kito nežymiai. 2016 m. Lazdijų rajone buvo 837 vaikai, gaunantys nemokamą maitinimą (rodiklis - 363,0/1000 vaikų, Lietuvoje – 188,6/1000 vaikų). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį. Lazdijų rajono savivaldybėje 2016 m. socialinę pašalpą gavo 1638 asmenys. Lietuvoje, iš 1000 gyventojų, 30 asmenų gauna socialinę pašalpą, Lazdijų savivaldybėje – 81,4 (Lietuvos rodiklį viršija beveik 3 kartus).
2. Lazdijų rajono savivaldybėje 2016 m. užregistruota 15 naujų tuberkuliozės atvejų (2015 m. – 19 naujų atvejų), visi plaučių tuberkuliozės atvejai (rodiklis – 74,5/100 000 gyv., Lietuvoje – 40,1/100 000 gyv.). Rodiklio reikšmė beveik 2 kartus viršija respublikos rodiklį. Lyginant su 2015 m. laikotarpiu, 2016 m. Lazdijų rajono savivaldybėje sergamumo tuberkulioze rodiklis 100 000-čių gyventojų sumažėjo beveik 20 proc. Lazdijų rajono savivaldybėje – iš visų 15 naujai registruotų, sergančių tuberkulioze asmenų, nustatyti 3 atsparios tuberkuliozės atvejai (14,9/100 000 gyv.). Lazdijų rajono savivaldybėje šis rodiklis buvo beveik 4 kartus didesnis už Lietuvos vidurkį.
3. Lazdijų rajono savivaldybėje nuo piktybinių navikų mirė 50 vyrų ir 37 moterys, iš viso 87 rajono gyventojai (standartizuotas mirtingumo rodiklis – 359,1/100 000 gyv.). Lazdijų rajone piktybiniai navikai yra viena iš svarbiausių mirties priežasčių; mirtingumo nuo piktybinių navikų rodikliai 1,5 karto didesni už respublikos rodiklį. Pagal lokalizaciją, daugiausiai gyventojai miršta nuo gerklų, trachėjos, bronchų ir plaučių piktybinių navikų - Lazdijų rajone 2016 m. rodiklis buvo 52,98/100 000 gyv., Lietuvoje – 33,33/100 000 gyv. Šis rodiklis 59,0 proc. lenkia respublikos rodiklį.

4. Mokinių gyvenimo tyrimo duomenimis nustatyta, kad tik 10 proc. Lazdijų rajono mokinių yra pakankamai fiziškai aktyvūs. Bent kartą per dieną valgo vaisių ir daržovių – atitinkamai 33,6 proc. ir 36,3 proc. mokinių, 51,8 proc. mokinių kas rytą pusryčiauja namuose prieš išeidami į mokyklą, daugiausia iš visų amžiaus grupių kasdien pusryčiaujančių buvo penktokų. Per pastaruosius 12 mėnesių bent kartą rūkė tabako gaminius arba elektronines cigaretes 18,6 proc. vaikų, alkoholį per pastaruosius metus bent kartą vartojo 33,5 proc. vaikų. Apklausa parodė, kad šviesos atšvaitą tamsiuoju paros metu visada nešioja 33,8 proc. mokinių, 73,4 proc. mokinių automobilyje visada užsisega saugos diržą. Lazdijų rajono savivaldybėje 86 proc. mokinių savo sveikatą vertino puikiai arba gerai.

6. REKOMENDACIJOS

1. Siekiant kurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį, siūloma skatinti glaudesnę sveikatos priežiūros, socialinės apsaugos ir kitų sistemų bendradarbiavimą politiniame lygmenyje. Didinti žmonių užimtumą kuriant naujas darbo vietas.
2. Siekiant sumažinti sergamumą tuberkulioze, greta medicininių problemų, spręsti ir socialines ligonio problemas, nes dauguma ligonių yra nedirbantys, piktnaudžiaujantys alkoholiu.
3. Asmens sveikatos, visuomenės sveikatos priežiūros įstaigoms nuolat konsultuoti gyventojus, turinčius sveikatos rizikos veiksnius, dėl galimybių ir būdų šiems veiksniams mažinti.
4. Formuojant savivaldybės strategiją, būtina iškelti sveikatos stiprinimą, kaip prioritetą ir atsižvelgti į galimybę įtraukti sveikatos raštingumą į visas veiklos sritis bei politines kryptis.
5. Didinti Valstybinių profilaktinių programų įgyvendinimo mastą, raginti gyventojus reguliariai lankytis pas šeimos gydytoją ir profilaktiškai tikrintis dėl onkologinių susirgimų.
6. Skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose sveikatinimo veiklos renginiuose (akcijose, paskaitose, užsiėmimuose).
7. Aktyviau mokyti vaikus kuo ankstyvesniame amžiuje tinkamų gyvenimo įpročių, didinti tėvų atsakomybę už savo vaikų sveikatą.

Ataskaitą parengė:

Lazdijų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė
Laima Strašinskienė tel. (8-318) 52075, el.paštas laima.strasinskiene@lazdijai.lt